

סוגית בשר בחלב - המצוה המורכבת

יד, כא לֹא־תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ:

פסוקנו הוא הכתוב השלישי העוסק באיסור בשר בחלב. הבה נעקוב אחרי הופעתו של האיסור (פעמיים בחומש שמות), כי רק אחרי שנשכיל להבין את מהותו ואת שרשו של דין זה, נדע להבין את החידוש שנתחדש בו בחומש "משנה תורה".

המצוה מופיעה לראשונה בספר שמות (שאינן בו פרקים אודות מאכלות אסורים) בסוף פרשת משפטים (העוסק ברובו בסוגיות של חושן משפט ולא של יורה דעה) ליד הלכות העוסקות בעניני שלש רגלים, שמיטה וקרבן פסח! וזה לשון הכתוב (שמות כג, יט): "רֵאשִׁית בְּפוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֶלְהֵיךָ, לֹא־תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ". מן הסיפא של הפסוק דרשו חז"ל (חולין קיג, ב) את איסור בשר בחלב. והדבר מתמיה בפשוטו של מקרא:

(א) מה ענין בשר בחלב אצל מצות ביכורים?

(ב) גם בפעם השניה (מתוך שלש הפעמים) שמופיע דין "לֹא־תִבְשַׁל" (שמות לד, כו), הוא מופיע מלה במלה כמו בפעם הראשונה, דהיינו כמצות לא תעשה הקשורה במצות העשה של ביכורים.

(ג) מן הכתובים הנ"ל בפרשת משפטים ובפרשת כי תשא משתמע שמצות ביכורים כתובה במיוחד כמבוא לאיסור "לֹא־תִבְשַׁל". הרי מצוה זאת של ביכורים זכתה לפרשה שלימה במשנה תורה בתחילת פרשת כי תבוא, ואמנם שם בודאי מקומה, באשר מצוה זאת לא נהגה עד כיבוש הארץ וחלוקתה.

(ד) גם בפרשת משפטים וגם בפרשת כי תשא, כתוב הדין הכפול (ביכורים - בשר בחלב) כסיום פרשת המועדים, וצמוד ממש לאיסור חמץ בזיקה לקרבן פסח.

(ה) איסור "לֹא־תִבְשַׁל" אינו מופיע לא בפירוש ולא ברמז במקום הטבעי שלו, דהיינו בפרשת המאכלות האסורים בפרשת שמיני. אמנם בפסוקנו - המקום השלישי של איסור "לֹא־תִבְשַׁל" כן מופיע ממש בסוף רשימת המאכלות

האסורים, אבל לא כחלק ממש מן הרשימה [שאז היה צריך להופיע לפני "פי עם קדוש אֶתָּה", שהוא הסיום והסיכום של הרשימה] אלא כנספח אחרי חתימת הרשימה.

ו) כתיבת דין זה של "לא־תִבְשֹׁל גְדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ" שלוש פעמים בתורה, שימשה יסוד לדרשת חז"ל ברמת דאורייתא על שלושה איסורים נפרדים - בישול, אכילה, הנאה. וקשה, במה חמור איסור זה של בשר בחלב דאורייתא, מאיסור החזיר וכדומה שאין בהם איסור בישול והנאה.

שאלות ותמיהות אלה מקבלות מענה אצל גדולי המפרשים. וכך מביא רבינו בחיי (שמות, כג, יט ד"ה לא תבשל גדי בחלב אמו) את שיטת הרמב"ם (מורה נבוכים ג, מח), וזה לשונו:

הרמב"ם כתב בזה טעם בטעמי המצוות, כי מפני שהיה מנהג עובדי אלילים שהיו אוכלים בשר בחלב בבית תועבותם בימי חגיגה, על כן באה התורה לאסור אותו. ויאמר הכתוב: כשתבוא שלוש פעמים בשנה לבית ה' אלקיך (שמות שם פסוק יז) - "לא־תִבְשֹׁל גְדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ", כענין מנהג עובדי עבודה זרה שעושים כך. לכך נזכר הכתוב הזה בשני מקומות (משפטים, כי תשא) בכלל החגים (שמות כג, יד-יח; שמות לד, יח-כה), כי כן דרך התורה לאסור דברים שהם לאלילים ותצוה עלינו לעשות ההיפך, כדי לעקור שורש אלילים מן העולם. זה כתב הרב ז"ל בטעם המצוה הזאת, ואעפ"י שאין זה לשונו, זה כוונתו.

לפי פרשנותו של רבינו בחיי בדברי הרב המורה, יסוד איסור בישול בשר בחלב הוא בפולחן מסוים של עבודה זרה. לפי זה מובנת היטב הסמיכות אל עבודת ה' בבית המקדש (להבדיל אלף הבדלות). אמנם מדרש חז"ל לומד מפסוקנו את הדינים של בשר בחלב, אבל נאמנים עלינו דברי חז"ל ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו". פשוטו של מקרא מלמד שיסוד איסור בשר בחלב אינו בהלכות מאכלות אסורים, כי אם בהלכות עבודת כוכבים. בזה מתורצות קושיות ד' ה' לעיל.

והשתא דאתינא להכא וטרם נעבור אל דברי הספורנו לראות את הקשר בין "לא־תִבְשֹׁל" ובין ביכורים, מן הראוי להביא את המשך דברי רבינו בחיי, מהם אנו שואבים יסוד גדול בטעמי המצוות. וזה לשונו:

ומן הנראה כי הטעמים האלה בלתי מספיקים ואינם עיקר בטעם המצוות אלא לדחות את השואל. שהרי מצוה זו ("לא־תִבְשֹׁל") מכלל החוקים היא, מכלל פרה אדומה כשעיר המשתלח, וכן פרשו רז"ל [עיין היטב הערת הרב שעוועל ז"ל]: לעתיד לבא הקב"ה מגלה להם לישראל מפני מה צוותה התורה בשר בחלב ופרה אדומה ושעיר המשתלח. וכיון שכן, דעת חכמים שהמצוה הזאת מסתרי התורה, כי בודאי לעתיד לבא לא יהיה שם לא טמטום הלב ולא עבודה זרה, שהרי אנו מובטחים בהבטחת (דברים ל, ו) "וּמָל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת־לִבְךָ", וכן בהבטחת (צפניה ג, ט) "כִּי־אֶז אֶהְפֹּךְ אֶל־עַמִּים שְׁפָה בְרוּרָה" וגו'. אבל המצוה הזאת יש לה סוד, עכ"ל רבינו בחיי בן אשר.

הרי שגם כאשר חז"ל קובעים שמצוה מסוימת היא בכלל החוקים, אין זה מונע מאתנו מלנסות לתת טעם להשיב אל השואל. הרי "כִּי חֵק לְיִשְׂרָאֵל הוּא" - רק אנו ("יִשְׂרָאֵל") איננו יורדים לסוף יסודותיה של המצוה, אבל "מִשְׁפָּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב" - אצל הקב"ה היא מצוה מובנת ומנומקת כמו כל מצוה, ולכן "מִשְׁפָּט" אצלו! אין פלא, אפוא, שכל גדולי המפרשים ניסו את כוחם להסביר אפילו את מצות פרה אדומה, לבאר ולקרב אותה אל השכל שלנו, דהיינו לקרב את ה"חוק" אצלנו אל "המשפט" אצלו יתברך.

אנו חוזרים עתה אל סוגיתנו של "לא־תִבְשֹׁל". בעוד הרמב"ם, אליבא דרבינו בחיי, עסק בקשר שבין "לא־תִבְשֹׁל" ובין פרשיות המועדות, רבינו עובדיה ספורנו עמד על הקשר שבין סוגית עבודה זרה ב"לא־תִבְשֹׁל" ובין הרישא של אותו פסוק העוסק במצות ביכורים. וזה לשונו (שמות כג, יט ד"ה לא תבשל גדי בחלב אמו):

לא תעשה כמו אלה הפעולות להרבות הפירות [פולחן הפוריות כפי שהיה נהוג אצל עמי קדם] כמחשבת עובדי עבודה זרה. אלא - "יְרֵאשִׁית בְּפוּרֵי אֲדָמָתְךָ תְּבִיא", כאמרו (יחזקאל מד, ל) "וְיֵרֵאשִׁית כָּל־בְּפוּרֵי כָל־וְכָל־תְּרוּמַת כָּל (מִכָּל תְּרוּמוֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה, וְיֵרֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן) לְהֵנִיחַ בְּרֶכֶה אֶל־בֵּיתְךָ" (עכ"ל הספורנו, החוזר על פירושו להלן לד, כו).

הרי שבזה מהוה פסוקנו יחידה אחת מושלמת, כאשר הסיפא והרישא עומדים

זה מול זה - אם תרצו לקבל את ברכת ה' במעשה ידיכם בחקלאות וכדו' ("לְהַנִּיחַ בְּרַכָּה אֶל-בְּיַתְדְךָ"), יש להביא ביכורים אל בית המקדש (כמבואר בפרשת כי תבא), ולא להזדקק לפעולות כגון בישול גדי בחלב אמו, אשר ריח עבודה זרה נודף מהן. לפי פירוש הספורנו, השבנו על השאלות א, ב, ג. לא רק שמבינים מדוע איסור "לא-תִבְשֹׁל" כתוב בזיקה אל המועדים ואל הביכורים, אנו גם מבינים מדוע אינה כתובה במקומה 'הטבעי', דהיינו בפרשת המאכלות האסורים בפרשת שמיני. גם הביכורים וגם המועדים נועדו להרחיק את ישראל מן הפולחן שלהם ולהראות כיצד הקב"ה הוא המנהיג את עולמו. המועדים - השגחת ה' על עמו בהיסטוריה העולמית. הביכורים - השגחת ה' על חוקי הטבע כפי שהיא מתבטאת בחקלאות.

היוצא מדברי הרמב"ם, רבינו בחיי, ספורנו, שדין "לא-תִבְשֹׁל" מעוגן בשרשו בסוגית הלכות עכו"ם. זהו תפקידו של פשוטו של מקרא, כאשר המדרש (איסור בשר בחלב) יידרש. ולא רק שאין סתירה בין פשוטו ובין מדרשו של הכתוב, אלא נראה להציע שרק על ידי פשוטו של מקרא נזכה להבין חלק מסוים מהלכות בשר בחלב אשר במדרשו של הכתוב יסודן. ידוע הכלל (ירושלמי תרומות ט, א ועוד) שאין גוזרין גזירה לגזירה. והנה באיסור בשר בחלב מצאנו גזירה (חיה אטו בהמה) לגזירה (עוף אטו חיה) לגזירה (אכילת בשר בחלב ביחד אע"פ שלא בושלו יחד) לגזירה (אכילת חלב אחרי בשר) - ארבע גזירות! בכל המערכת של מאכלות אסורים לא מצינו דבר מעין זה - לא מיניה ולא מקצתיה. מדוע אפוא חרגו חז"ל מן הנורמה וגזרו כפי שגזרו דוקא בסוגית בשר בחלב [לא בחזיר!].

לפי דברינו הדבר מובן, הרי בסוגית עבודה זרה כתוב (דברים יב, ב) "אֲפַד תֶּאֱבְדוּן אֶת-פְּלֵה־הַמְּקָמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם... אֶת-אֱלֹהֵיהֶם" וגו', שם דרשו חז"ל (עבודה זרה מה, ב): מכאן שצריך לשרש אחרי עבודת כוכבים. רק בעבודה זרה מצינו אפוא, מצוה לשרש, כלומר לגזור ולגזור גזירה לגזירה. הרי שפשוטו של מקרא המגלה את שרשו של איסור בשר בחלב בחוקי עבודה זרה, מהווה בסיס ויסוד הלכתי לדברי חז"ל אשר גזרו גזירה לגזירה אך ורק באיסור זה של בשר בחלב אשר שרשו ב"גְדֵי בְּחֵלֶב אֱמוֹ".

והנה, כאשר אנו עוברים מחומש שמות (פרשת משפטים, כי תשא) אל הכתוב אצלנו בחומש דברים, אנו חשים ב'שינוי כיוון' - "גְּדִי בַּחֲלָב אֲמוֹ" מתנתק מדין ביכורים, ומתחבר אל מקומו 'הטבעי', הלא הם דיני מאכלות אסורים. ואנו תמהים - הרי בפרשת שמיני בפרשת המאכלות האסורים אין אפילו זכר לבשר בחלב, ועתה במשנה תורה הוא מופיע בסוף הרשימה עם עוד איסורים שניתוספו, הלא הם איסורי נבילה: "לֹא-תֹאכְלוּ כָל-נְבֵלָה, לֶגֶר אֲשֶׁר-בְּשַׁעֲרֵיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאָכְלָהּ אוֹ מָכַר לְנֹכְרִי, כִּי עִם קְדוֹשׁ אֲתָה לֵה' אֱלֹהֶיךָ (אתנחתא) לֹא-תִבְשַׁל גְּדִי בַּחֲלָב אֲמוֹ". אילו איסור בשר וחלב היה רק מדין מאכלות אסורים (הרשומים בראשית הפרק) מדוע אינו כתוב לפני "כִּי עִם קְדוֹשׁ אֲתָה לֵה' אֱלֹהֶיךָ" שהוא הסיום והסיכום של פרשת המאכלות האסורים. והלא דבר הוא!

ונראה לומר שלפנינו דוגמה נפלאה ל'תורת המורכבות' של מצוות התורה. המצוה (כפי שביארנו בפרשת תצוה כט, לג ובפרשת צו ח, כא) היא יחידה מורכבת מכמה וכמה מרכיבים. בכל מצוה יש מרכיב שהוא המרכזי הקובע את המהות של המצוה כולה. טעם מרכזי זה הוא בחינת הלב/הראש של המצוה. אבל אין זאת אומרת שאין במצוה מרכיבים אחרים משניים, שהם בבחינת היד/הרגל/האצבע הקטנה של המצוה. כבר בפרשת יתרו (כ, יא) הסביר הנצי"ב ב'העמק דבר' כיצד בכל מצוה ישנם פרטים מסוימים שהם בבחינת "חוק", אבל רק לעומת הטעם המרכזי שהוא בבחינת "משפט". לכן פירשנו מדוע אין לתת טעם לפרטי המצוה לפי הטעם של המצוה בכללותה. אנו סוברים כי זהו עומק הבנת שיטת הרמב"ם (מורה נבוכים ג, לו) שאין לתת טעם לפרטי המצוות, והעושה כך 'הוזה הזיה גדולה'.

והנה לנגד עינינו עבר דין "גְּדִי בַּחֲלָב אֲמוֹ" מסוגית עבודה זרה (בספר שמות), אל סוגית מאכלות אסורים (בחומש דברים). ראינו (פרשת שמיני, אחרי מות, שלח, פינחס) את משנתו של הספורנו, שקראנו בשם "לפני-אחרי", כיצד דיני התורה ("בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה") נשתנו ואף נתחדשו עקב חטא העגל מחד וחטא המרגלים מחד, ובעיקר כתוצאה מחטא אדם הראשון. כך בנידון דין נבאר שתיפקודו של דין "גְּדִי בַּחֲלָב אֲמוֹ" השתנה כתוצאה מחטאי בני ישראל במדבר - בעגל, במרגלים ובעשרה נסיונות בהם ניסו את הקב"ה. כשם שנתחדשו דיני מאכלות אסורים רק אחרי הירידה הרוחנית עקב חטא העגל

(ספורנו - במאמרנו לפרשת שמיני יא, ב), כך נתחדש סוג חדש של מאכלות אסורים, הלא הוא בשר בחלב, כתוצאה מהמשך הירידה הרוחנית של בני ישראל בארבעים שנות המדבר. "גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ" פשט צורה של עבודה זרה ולבש צורה של מאכלות האסורים. לפני תקופת ערכות מואב בתום "אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר" היה המרכיב המרכזי עבודה זרה, ולזה הצטרפו אולי כמרכיב מישני מרכיבי מאכלות אסורים. עתה בסוף ארבעים שנות המדבר ("וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשׂוֹר פְּעָמִים") ירד המרכיב של עבודה זרה ממקומו המרכזי, ובמקומו עלה המרכיב של מאכלות אסורים. עתה ראוי הוא להיות מנוי ברשימת המאכלות האסורים. שונה איפוא, דין "לֹא-תִבְשֹׁל" מדין מאכלות אסורים של פרשת שמיני, בזה ששם עצם האיסור נתחדש, כאשר נאסר עתה לאכול מאכל מסוים שעד כה יכלו לאכול. כאן, לעומת פרשת שמיני, לא נתחדש איסור אכילה, אלא מהותו, ובמילא תיפקודו, השתנה מתחום אחד של איסורים דאורייתא לתחום אחר לגמרי. במקרה דנן ברור שבעיית עבודה זרה מיד עם צאתם ממצרים שהיתה המרכז לעבודה זרה בעולם, היא גדולה יותר מאשר כעבור ארבעים שנה של השגחה פרטית בדרגה שהעולם לא ידע ולא ראה (מים בזכות מרים, מן בזכות משה, עננים בזכות אהרן, "שִׁמְלַתְךָ לֹא בָלְתָה מֵעַלְיָךְ" ועוד) ערב כניסתם לישיבת קבע בארץ הקדושה, אשר "עֵינֵי ה' אֲלֵהֶיךָ בָּהּ מִרְאשֵׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה". אם ניתן לכל מצוה בתורה מאה נקודות, אפשר לאמר כי מצות "לֹא-תִבְשֹׁל" בתקופת פרשת משפטים היתה בנויה משמונים נקודות איסור עבודה זרה, לעומת עשרים נקודות מאכלות אסורים. והנה בחומש דברים לקראת כניסתם לארץ, ההרכב הפנימי הוא שמונים נקודות מאכלות אסורים ורק עשרים נקודות עבודה זרה. יש להדגיש, כפי שנראה מיד להלן, כי מרכיב האיסור של עבודה זרה לא בוטל, אלא התקטן ונעשה מישני במקום מרכזי.

אולם העין הרגישה המבחינה היטב בכתיבת התורה, תשים לב לכך שהמעבר מעבודה זרה אל מאכלות אסורים אינו מושלם, ו"גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ" לא באה אל המנוחה ואל הנחלה המלאה של המאכלות האסורים. שהרי לא רק שהאיסור אינו תופס מקום ברור ברשימה, ולא רק שמופיע בסופה של הרשימה, אלא גם עתה אפשר אפילו לומר שהוא אינו ברשימה! איסור נבילה ניתוסף בפסוקנו בתום הרשימה הידועה לנו מפרשת שמיני (עם שינויים קלים כמתבקש ממשנה

תורה). אבל "לא-תבשל גדי בחלב אמו" אינו מופיע כסעיף האחרון שברשימה אלא כנספח לרשימה. הרי הרשימה מסתיימת בסיום הנפלא "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך" - מאכלות אסורים (הכוללים מעתה גם את איסור נבילה) שייכים בודאי לקדושת עם ישראל. למה נשאר בשר בחלב 'מחוץ לגדר' אחרי "עם קדוש" כמעין נספח. מכאן אנו מבינים כי אמנם חל מעבר וחלה תמורה בתיפקודו של "גדי בחלב אמו", אבל אין זה במאת האחוזים! נכון הדבר שהוא אינו קשור כולו בסוגית ביכורים - עבודה זרה, אבל הופעתו אחרי גמר סוגית מאכלות אסורים, 'מעבר לגדר', ויחד עם זאת באותו פסוק, מעידה שחלה בו עליה משמעותית בהרכב ה"בשר בחלב" שבמצוה לעומת המרכיב נגד פולחן עבודה זרה שבמצוה. יחד עם זאת, מזה שהדין לא 'נבלע' לגמרי בין המאכלות האסורים, אנו מבינים מדוע ב"בשר וחלב" עדיין גוזרים גזירה לגזירה כדין 'מצות האם' נגד פולחן עבודה זרה.

אולם גם בזה לא סגי. הופעתה של המצוה מחוץ למסגרת של "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך" השפיעה גם על פירוש רש"י על התורה! בזיקה אל הפסוק הבא (פסוק כב) ד"ה לא תבשל גדי - "עשור תעשור (את כל-תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה)" כותב רש"י: מה ענין זה ["לא-תבשל גדי"] אצל זה ["עשור תעשור"]. אמר להם הקב"ה לישראל: לא תגרמו לי לבשל גדיין של תבואה עד שהן במעי אמותיהן. שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים ומשדפתם, שנאמר (מלכים-ב יט, כו) "ושדפה לפני קמה", עכ"ל. ויפה העיר בעל 'באר יצחק' על רש"י (הלא הוא הרב יצחק הורוביץ מן העיירה יסרלוב שבגליציה) אודות אופן הלימוד מן הסמיכות, וזה לשונו: ...ומפני שמי שאינו מעשר כראוי, עונשו שתבושל התבואה בעודה בקשיה על ידי רוח קדים ששורפת, והיא משל לבישול, ולהורות על העונש הזה סמך לו לבישול גדי בחלב אמו, עכ"ל.

אבל מעיקרא דדינא פירכא! מה ראה רש"י בכלל לדרוש כאן סמיכות פרשיות בין איסור בשר בחלב (שאמנם מנוסח בלשון 'בישול') ובין מצות הפרשת מעשר. הרי כלל גדול למדנו מגדול מפרשי רש"י, הלא הוא הרב אליהו מזרחי (הרא"ם) בהבנת דרכו של רש"י בפירושו על התורה, שאין הוא דורש סמיכות פרשיות אלא כאשר הסמיכות סותרת את פשוטו של מקרא ("ואני לא באתי אלא..."). והרי בנדון דידן אין כל קושי הנובע מסמיכות איסור אכילה מסוימת

ומצות הכנה (מעשר) לקראת אכילה אחרת. הדרה אפוא, קושיא לדוכתה - מה ראה פרשנדתא בסמיכות זאת, דבר המהווה בעיה בפשוטו של מקרא, שנזקק לדרשת חז"ל בנדון? אולם לפי דברינו ניחא: הרי דין "גְּדִי בְּחֵלֶב אֱמוֹ" עבר עתה אל פרשת המאכלות האסורים, אם כן מקומו הוא לפני "כִּי עִם קְדוֹשׁ אָתָּה לֵה' אֱלֹהֶיךָ", שהוא סיום וסיכום טעמם של מאכלות אסורים. שואל, אפוא, רש"י, מה ראה הכתוב להוציא את "גְּדִי בְּחֵלֶב אֱמוֹ" ממקומו הטבעי לפני "עִם קְדוֹשׁ", ולהעתיקו 'מחוץ לתחום' אל אחרי "עִם קְדוֹשׁ". בעל כרחנו, טוען רש"י, שהכוונה היתה לא להרחיקה ממאכלות אסורים אלא להסמיכה אל "עֲשׂוֹר תְּעֲשׂוֹר" כדי ללמד כפי שכתב. פירשנו על פי 'משכיל לדוד' (רבי דוד פארדו) על רש"י עה"ת (יצויין כי אפשר היה לפרש כי קנה המידה של דרשת סמיכות פרשיות בחומש דברים הוא יותר גמיש ורחב לעומת דרשת סמיכות הפרשיות בחומשים הראשונים - עיין מאמרנו על מהות חומש דברים).

ואם כנים דברינו, אנו יכולים עתה להשלים את שלוש המלים שהשמטנו בסוף דברי רש"י לעיל אחרי "וְשִׁדְפָה לְפָנַי קָמָה". וכך הוא כותב: 'וכן לענין ביכורים'. ואנו תמהים ומשתוממים - ביכורים מאן דכר שמייהו? ! הרי אין זה דרכו של פרשנדתא ללמד הלכה אשר אינה קשורה בפסוק בכלל ובפשוטו של מקרא בפרט. וכאן הכתובים עוסקים ב"גְּדִי בְּחֵלֶב אֱמוֹ" וב"עֲשׂוֹר תְּעֲשׂוֹר", ולמה לו לרש"י 'להשכיל' אותנו בהלכה אחרת ונוספת, בעניני ביכורים, שאין לה כל זיקה לא לסיפא של פסוק כא ולא לרישא של פסוק כב. הדבר עוד יותר קשה כאשר אנו רואים שבמדרש תנחומא (משם העתיק רש"י את לשונו כמעט מלה במלה) אין כל זכר ל'וכן לענין ביכורים'!

אלא לפי דרכנו במאמר זה דברי רש"י הם קלורין לעיניים. דין "גְּדִי בְּחֵלֶב אֱמוֹ" הוצא אמנם מרשימת המאכלות האסורים והושלל מעבר ל"עִם קְדוֹשׁ". אמנם מחומש דברים ואילך מרכיב המאכלות האסורים הוא המרכזי, אבל איננו מבטל את המרכיב המרכזי הראשון והראשוני שלו, אשר רק ירד בעוצמתו אבל לא בוטל. לכן ניתן היה להוציאו מן הרשימה של מאכלות אסורים ולהסמיכו ל"עֲשׂוֹר תְּעֲשׂוֹר", גם כדי ללמד את יסוד הסמיכות, וגם משום שאין פוגעים פגיעה חמורה במהות האיסור של "גְּדִי בְּחֵלֶב אֱמוֹ". כי מלבד היותו חלק מסוגית בשר וחלב עדיין קשור הוא לסוגית פולחן הפוריות של עבודה זרה, שמצות ביכורים באה כדי לשרשו. לכן בעוד הסמיכות לרשימת מאכלות

אסורים מלמדת על 'בישול' מחד גיסא, עדיין יש מקום להתייחס למרכיב השני והמקורי של "לא־תִבְשֹׁל גְדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ", והוא היחס לעבודה זרה המיוצגת כאן על ידי מצות ביכורים. לכך הוסיף רש"י 'וכן לענין ביכורים'. כך נראה לעניות דעתי לבאר את דברי רש"י במסגרת הסוגיא כולה, וה' יאיר את עינינו.

ושמא אפשר מעין אסמכתא לפירושי בלשון הקצרה ביותר של בעל 'לבוש האורה' (הוא הגאון ר' מרדכי יפה זצ"ל 'בעל הלבושים' הידוע בעולם התורה), היחיד שבין כל מפרשי רש"י הקלאסיים אשר התייחס לבעיה שהעלינו, וזה לשונו (ד"ה עשר תעשר): 'וכן לענין ביכורים', פירוש, ומטעם זה סמכה התורה גם כן בפרשת משפטים ובפרשת כי תשא פסוק "לא־תִבְשֹׁל גְדֵי" וגו' לפסוק "וְאִשִּׁית בְּפוּרֵי אֲדָמָתָךְ" וגו' (עכ"ל הקצרה).